

శ్రీ మ త్పుర దేవతామై సమః.

శాంతి సమరము.

1000

శతావధానములు ,

సత్యదుర్గేశ్వర కవులు.

1940

స్వామ్యములు
గ్రంథకర్తలచే.

మూల్యం. 0—8—0

ప్రకాశకులు:—

సి. హెచ్. వి. యస్. మూర్తి బ్రదర్స్,

భాదీ, అండ్ షేనీ మార్ట్,

నం ది గా మ.

కృ. జి.

ఫలయవారు

పై విలాసమునకు వ్రాయుడు.

శ్రీమ త్పరదేవతాయైనమః

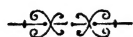
శాం తి స మ ర ము .

శతావధానులు

స త్య దు ర్గే శ్వ ర క వు లు .

1 కూర్పు 1,000.

నా అభిప్రాయము.

పండితవర్షులును, శతావధానులును, నా ప్రియమిత్రులును అగు బ్రహ్మశ్రీ సత్యదుర్గేశ్వరకవులచే విరచింపబడిన ఈ శాంతి సమరమును నేను 'ఆంధ్రవాణి' పత్రికలో పూర్తిగా చదివితినని. అయ్యది :—

“మ॥ నిలువకొనీడ, భుజింపనన్నమును; మేనిందాల్చు నింపైన మే ।
 ల్వలువల్ లేక అహర్నిశల్ హృదినదేళక్కికొన్ స్వదేశాంబ చిం ।
 తెలుపాల్తె కడుగుందుచుండ; మనసేదారికొన్ సుఖింపంగ దా ।
 దలపోయుకొ? నిరతాత్మ దేశజననీతాత్పర్య నేవార్థికికొ॥

ఉ॥ పిల్లలు పాపలంగనలు వృద్ధులటంచును జాలిలేక; భూ ।
 వల్లభులందఱుకొ బ్రజలపై సరిపించిరి అగ్నివర్షముల్ ।
 తొల్లిట; గొండఱందిపుడు త్రోవకువచ్చిరి; కాని దౌంధుభూ ।
 వల్లభుఁడొక్కడే సుగుణవంతుడు; తన్నుపుబోలరవ్యయకొ॥

మ॥ కనియుకొ దెంచిన మాతృదేశమును లోకంబందునేనూర్చుడై ।
 ననుమ్రొంగకొ గమకింపడ; ట్టియెడ నానాపాట్రుకొ పైచి; ఈ ।
 మనలకొ దెంచియు దెప్పజేసిన కులాంబకొ నేటికినీతి మ ।
 గ్గనచేయకొ బ్రయతించినారకట! మిరల్; గుండెలెట్లాపైనో !

ఉ॥ బానెడు పొట్టకై సచివసత్పథమున్ గడియించి తెట్టులో ।
 ఈనరిజన్మయందు; నిటులే మును జన్మనుగూడ నుండనే ।
 మైనను జింతచేయక; నిజావని నేమముగోరు శాంతి నే ।
 నానివహమునిట్లు కితివమ్ముగ బాధలుపెట్టె దేహాకో !”

తేనె లోలుకు ఈ మొదలుగాగల పద్యరత్నములతో ఒప్పారుచూ; వీరి కవిత నిరుపమానమైనదిగా పాఠకలోకము

సకు వ్యక్తముచేయుచున్నది. వీరి భాష సరళమై సామాన్య జనులకు అవగాహనమై వున్నది. దీనియందు మన భారతదేశ స్థితి గతులును సాభాగ్యసగర స్థితిగతులును చక్కగా వివరింప బడుట కడుంగడు ముదావహమగు విషయము. ఇయ్యది స్వాతంత్ర్య సాధనకు మార్గదర్శియై అలరారుచున్నదనుటకు అనంతయు సందేహములేదు. ఈ దృశ్యకావ్యము ప్రతి భారతీయుని విధ్యుక్తి ధర్మమును తేటదెల్లముగా నిశ్చయపరుచుచు గ్రహణరములకు సాధనభూతమై యున్నది. అంతేకాకుండా ఈ ఏకాంకిక ఎంతటి నిరుత్సాహుడైనను నిర్మల దేశభక్తి పూరితునిగజేసి అతనిజన్మ నార్హత పఱచును. మన దేశ పురోగమనానికి ఇట్టి నవ్యరాజకీయ నాటకములు ఎంతో అవశ్యకములు. అట్టి దివ్యరచనలకు నేడు మన సత్యదుర్భిక్తులు మార్గదర్శకులైరి. అనుకూలములోనే వీరి యీ నాటకము గ్రంథరూపమున నెలువడి నోదరి నోదరాంభో మహాజనుల కరణ లంబుల బ్రేకాంతుచుగాత మని అభిగవానుని ముంపురార్థకముగా ప్రార్థించుచున్నాను. నోదర భాషాభిమాను లందఱనీ వీరి ఈ సదుద్యమమునకు రమ సహజశక్తి తోడ్పడ అర్థించుచున్నాను. భగవానుడు ఈ కవివర్ణుల కవిత్వావస్థను సదా పోషించుచు శ్రీ కవులకు ఆయురారోగ్య విస్తార్యాభివృద్ధుల గలుగజేయుగాక.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి

ఇల్లు, బళ్ళబసోదయడ,

(సెద) జె. అది.నారాయణగుప్త.

హైకోర్టువారి, మిరియాలగూడెం. (నై జం.).

స్తాండవాచారగీత్యా సృజితైర్ద్యౌరాలలో మొదటిది తాంబూలము. గ్రంథికాచారగీత్యా దృశ్యపత్రాలలో మొదటిది ముఖపత్రం. ఇక్కడ నామద్వయానికే కాని, భావద్వయానికి ఏమాత్రముకూడా పరమణికలేదు. కనుకనే ఈ సవ్యసీక్షకను ప్రయోగించడానికి సాహసించగలిగేం.

సరే ఇక ప్రస్తుతాంశము; ఈ శాంతి సమరాన్ని వ్యాసిన రోజులు, ఆంధ్రవాణిలో ప్రకటించిన రోజులు, జ్ఞాపకవచ్చినప్పుడల్లా “తేహినో దివసాగతాః” అనే భవభూతిగారి భాషీయం (idiom) నాలుక చివరదాకా వస్తూఉంటుంది. బేనుమతి అప్పుడే సంవత్సరం దాటుతోంది. ఈ ఆలస్యానికి మూలం ఆంధ్రవాణి. నాడు సికిందరాబాదులోని దేశోద్ధారక గ్రంథమాలవారు ఈ సమరాన్ని ప్రకటనార్థం కోరినప్పుడు ఇవ్వక పోవడానికి కూడా కారణం ఆంధ్రవాణియే. మతి నేటికి దీని రోజులు బయటపడినవి. సరే మంచిది. ఇందులో నా మిత్రులంసిన అభిప్రాయం ఒకటి ఉంది. అది అరూచితం. గ్రంథముద్రణకు శాంతి సమరంగల ఆంధ్రవాణి పత్రికలు సకాలానికి నాద్గిరలేకపోవడమువలన మీదగ్గర ఉన్నవి. పంపించవలసిందని ఉత్తరం వ్రాస్తే- పాపం! శ్రమచేసి ఏనాటివో ఆ ప్రాత పత్రిక లన్నీ వెదికి తిరుగుటపాలో రిజిస్టరుచేసి పంపించేరు దయతో. అదే సందర్భములో అంగీకరించవలసిందని కోరుతూ ఈ అభిప్రాయాన్ని కూడా పంపించేరు. అప్పట్లో శ్రీ వకీలుగారు వ్యాసిన ఉత్తరాన్ని కూడా ఇందు ప్రచురించేను, చూడండి. బహుశః

ఈ గ్రంథములో అప్పటి నాటక రచనా నియమాలు ఉండవు. ఒకవేళ ఎక్కడైనాఉంటే ఉండవచ్చును. అంత ఉండవని చెప్పడానికి ఏలులేదు. కాని ఇంతకూ చెప్పేదేవిలుంటే మా శాంతి సమర రథం అదృష్టితో మాత్రం జన్మించలేదు. ప్రస్తుత ఇతివృత్తవాతావరణాన్ని అనుసరించి ఈ స్వరాజ్య గ్రంథాన్ని నడిపించవలసినచ్చింది. ఈ ఏకాంకికను సకాలానికి వ్యాసరూపేణా ఆంధ్రభూమికి అందజేసినందుకు మన ఆంధ్రవాణికి ధన్యవాద సమాసాలు. ఆ మరచేను; ఈ రాజకీయ దృశ్య గ్రంథాన్ని ఇట్లా వ్రాయగలిగేనంటే అదికేవలం ఆనాటి పత్రికా వాతావరణాధారాన్ని బట్టికాని; మరోదాన్నీ- మరోదాన్నీ బట్టికాదు. కనుక ఇందలి ఇతివృత్తము నాంతం పత్రికా సంపాదితమే. ఆ విషయములో అగ్రతాంబూలం ఆంధ్రవాణిది. ఈ పుస్తకాన్ని హిందీభాషలోనికీ అనువదిస్తాము. అట్టి ఇవ్వవలసినదని కొందరు మిత్రులు కోశారు. కాని కొన్ని కారణాంతరాలవల్ల 'ఊ' అన జాలకపోయేను. అకొంత ఇత మునుముందు తీరగలదని భావం. సోదర సోదరీ యునకవి కవయిత్రులు ఇంకా ఇటువంటి నవ్య రాజకీయ గ్రంథాల్ని ఎన్నో విరచించి భరత పురోగమనానికి తోడుపడుతారని ఆశిస్తాను. తథాస్తు.

ఇట్లు,

ద్వి వే ది .

శశాపథాని.

—♦ శ్రీ శుభమస్తు ♦—

శ్రీయుత సత్వకవి శతావధానులగారి దివ్యసముదమునకు

ప్రియ మిత్రమా !

నమస్తే!

తమ లేఖ నిన్నటిరోజు సాయంకాలమందినది. బహు
కాలమునకై నను తమ షేమసమాచారములు తెలిసినందులకు
కడు సంతసము.

“ శాంతిసమరమ ” ను నాటకము ననుసరించిన ‘ ఆంధ్ర
వాణి పత్రిక ’ Pieces కట్టింగులన్నియు మీ ఆజ్ఞ ప్రకారము
తమ పేర రశీదు తలపు రిజిస్టర్ ద్వారా సంపుచున్నాను. చేరిన
వెంటనే తెలుపబ్రాతితులు.

ఇదియునుగాక ఈ నాటకముననుసరించి నా ‘ అభిప్రాయము ’
ఈలేఖయు క్తముగా పంపుచున్నాను. చిత్రగింప ప్రార్థి
తులు. శీఘ్రమే తమ ఈ నాటకము పుస్తకరూపమున వెలు
వడుగాకయని భగవానుని ప్రార్థించుచున్నాను.

నేనందిన అభిప్రాయమును తప్పక తాము స్వీకరించి పై
పుస్తకమునందు బ్రచురింపజేసి నా భాషాసేవకు అవకాశమొస
గిన వారగుదురని యాశించుచున్నాడను.

ఇట్లు,

మీ | ప్రియమిత్రుగిడు

బుధజనవిధేయుడు

(Sd.) జె. ఆదినారాయణగు ప్త.

పు రో గ మ ని క

(సౌదామినీ మహేంద్రులు)

మ:- (తనలో) ఈ సగడ సౌభాగ్యమెంత చూచినను తనివీ తీరకున్నది. అయిన నిట్టి సగరీమిత్రులు మన మాతృభూమిని లేవా? (పరిక్రమించి) హూఁ! ప్రస్తుతము లేనిమాట నిజమే. అది మన ప్రస్తుత దౌర్భాగ్యము కాని బ్రతికిన గోజులలో ఇంతకంటేను సుప్రసిద్ధములైన సగరీమిత్రులకు పుట్టింపు మన ధీరతమహిమార్. (నెలుపలకు) సౌదామినీ! ఈ సుందరధన మెవరికి?

సౌ:- ఇంకా? ఇది ఎవరిగో నాకు తెలియదు. కాని ప్రస్తుతము విజయేంద్రరా చండికులేండు విడియనున్నారని మాత్రము వింటిని.

మ:- అదియా! అయిన నేడెంతయు సుదినము నేడు మనకు వాచిదర్శన భాగ్యములభింబును.

సౌ:- మహేంద్రా! ఆ దర్శన మంతటి మహత్తరమైనదగుటకు అతడేపాటి వాడు? మహిరాజా?

మ:- సౌదామినీ! ఇంతమౌనమువచ్చి ఉన్నతవిద్య సభ్యునియగుచున్నదాన న్నైనను; ఇంకను నీకు తగిన బోధన మివ్వవలెనుమా! సౌభాగ్యవతీ!

చ|| అతడుమహామహుం; డుని వ్యాపృతకీర్తికి నేటి యీప్రపంచ
చింత సువిశాలభూవలయసీమయు దా నిరుకయ్యె; అట్టి ధా ।
రత జననీ సుతాగ్రణికి రాజులుకా రధిరాజులైన నే ।
గతి జలవత్తు రాతని ముఖములు నిల్చుటకైన నన్దులే ?

సౌ:- భేష్! మహేంద్రా! నీ హృదయోద్యోగమునకు సంతోషము. నాకుమాత్రమతని ప్రతిభావిశేషములు తెలియవనుకొంటివా? తెలుసును- కాని ఇంకను భారతీయ పురుషుల రక్షణాభ్యములలోని నెత్తురు బాతీయ ఘర్షణలో నాడుకొనుచున్న నో లేనోయని కొంచెము తెలియవలచి ప్రస్తుతమిట్లు నిన్ను గొంటినై ప్రశ్నించితిని, త్నమింపుము.

మ:- శివ్యావతీ! ఆమూల్యమగు నీ యాంగరంగికాభిప్రాయము తుంత
వ్యము కానేగదు. సోదరీ! చూచితివా? భాగతీయ స్వదేశ సంస్థాన
ములలోని వాతావరణము పుస్తకమెంత యత్యాచరముగ బరణ
మించుచున్నదో!

సా:- ఔను_ అది కాలమహిమ. అందుకే నేటి కేంద్రయేంద్రరా పండితుల
సంయుక్త సమావేశము.

మ:- ఔనట. సోదామినీ! తప్పు మన సనత్తిగృహమున జరుగబోవు భా
గతీయ విద్యార్థిమహాసభకు నింతదనుక సభ్యుడు నిర్ణయించు కాలేదు.
కాబట్టి నేడూ దిగంగ యాగోళాల్సినది; ఆ స్వాగత్యాగుని; ఆ పరిశి
పుత్ర పక్షి తత్పురుషుడదాచవాచనాశకుని; ఆ గూఢానుబాహుని
తదిధ్యక్షుడని నలంకరింప బ్రార్థించెను.

సా:- ఓ! అంతకంటె గావలసినదేమున్నది? కాని అందు ప్రస్తుతము కేబ
యేంద్రరా శృతీయందై ఇయ్యోడ భారతీయ స్వదేశ సంస్థాన వాతా
వరణమును గురించి చెప్పించునున్నట్లు కంటిని. కనుక సమీపరంబ
మగుడినచ్చి అట్లొంతువేని; వారును తప్పుకొరకంపమున దురు.

మ:- ఔను_ ఆకుదానినైనను; మంచి సమయాగోచన చెప్పితివి. కాని
మొన్న నీవు నీకంటె ఏదో భాగతీయ సంస్థాన వాతావరణమును
గురించి వ్రాయబడి పాటలు జరుపుమండగ గొంచెము కంటిని. అది
నా హృదయము నాకట్టినది. అడుగుదమనుకొంటిగాని యెదియో
చోశంగనమున మూచితి నిప్పుడున్న పరివచ్చినది. ఏ; యొకమారు
పిలిపించు_ కేవలమునని గొన్నది.

సా:- ఆనక పిలిపితునులే.

మ:- కాదు _ ఇప్పుడే.

సా:- ఇప్పుడుకాదు. ఇప్పుడిటు పండితుడు రా సమయమైనది. ఇంక మన
మితనుండి తప్పుకొనవలయును.

మ:- మన మెందుకు తప్పుకొనవలయును?

సా:- ఎందుకనిన _ ఎందుకునులేదు. అతడు పెద్దవాడు బాగుండదు మఱి.

మ:- సరేలే _ నీవైతే ప్రారంభించు. ఘోరియైన బూర్తయే యగును;
లేదా సగములో మానవచ్చును. మఱేమియు శరబలేదు.

సా:- సరే_ విను; ఆ_ మఱిచితి; నన్నా! అది పద్యము. పాటకాదు మఱి.

మ:- అల్లాగా! అప్పుడు నీ ఆలపద్రాగ మాధుర్యమున భారవశ్యము నొంది
అది పాటేయనుకొంటిని. సవ్యమా? ఇదుగో! చూచితివా? నాకు
పద్యమనిన మతింక ఇచ్చము. ఏది - మతిపాడు.

సో:- ఊరి- విను:-

ఉ|| పుట్టిననాటగోలె సుఖమూర్తులుకాని; రవంతయైన ని
క్కట్టలజెందియుండరనఘా! మనవార; టులంచునేడు చే
బట్టిన కార్యము విడరు; భారతసేవయనంగవారికి
గొట్టిన పిండియయ్యె;దయగూర్పవెగాంధీసురేంద్ర! వారలక||

మ:- బాగుంది. అలా మంచి సాదామిన్నీ! అవిగో విజయేంద్రరావండితుల
ఆగమం మంత్రిశాసనం మంజుళ శబ్దములు. ఇంక ఏమదమా మతి?
సో:- నేనెప్పుడు యెందు. ఏరేపడు.

[స్తోమనము]

ఇది

నవ్యస్థాన.

శాంతి సమరము

ప్రథమాంకము

1-వ రంగము

లండను నగరము—పర్యాలోచన మందిరము.

(విజయేంద్రా తృతీయఁడై పండితుఁడు ప్రవేశించును.)

ఇం:- (దీర్ఘాసితవదనము) విశాఖ! ఈ 'సోఫా' బాగున్నది. దయచేసి
తమ రిండుకూర్చొనుడు. నేను సత్తయు నా 'సోఫా' యందు
గూర్చొందుము.

పం:- (నిశ్చలించి) తల్లీ! ఏ 'సోఫా' యయిన నేమి? ఎక్కడనయినను
గూర్చొనవచ్చును.

నిలువన్ నీడ భుజింప నన్నమును మేనిన్ దాల్చి నింపైన మేల్
వలువల్ లేక; అహర్నిశల్ హృది సదేహక్రిన్ స్వదేశాంబ చింతలు
పాలై కడు కుందుచుండ; మన సే దారిన సుఖింపంగ దా
దలపోయున్? నిరతాత్మ దేశ జననీ తాత్పర్యసేవార్థకేన్.

ఇం:- అదికాదు నాయనా! తమరీ పాశ్చాత్యభూపర్యటనమువలన నెంతయు
డస్సియుండుటను; నా 'సోఫా' తమ కనువుగా నుండెడినని నాకు
గోచుటను; నా పైన తమయందు నాకుగల చనువుంబట్టియు; దమ్ము
నట నధిపతించి నేవదీర్చుకొని పార్శ్వించుచున్నాను కాని; తమరు
కేవల సుఖభోగాభిలాషులనియు సందేహాని వేరొకట గూర్చొన లేర
నియు; దలచికాదు. నిజమున కనుభవంప నిచ్చగింతురేని; ఆ గర్భ
క్రీమంతులగు తమకేది కొఱత ?

గీ॥ కోట్లకొలదిని ద్రవ్యము కూర్చినెట్టి ।
 నట్టి తాతకు గారాము ప్రియమున ।
 నీకు లోతుమి ? భోగింప నేదియైన ; ।
 అసలు తద్వ్యాంభ తమకు లేదాయెగాని॥

విజయః- అగ్రణా ! పృథ్వా కాలయాపనమేల ? తమరా సోపాయందు కూర్చొ
 నుడు మేయింపుర మిందు గూర్చుందుము. అప్పు డింపిర కోర్కెయు
 కీర్తికలుగును. (అందఱు యథానిర్భరములై న యాననముల నధిప
 నింతురు)

పం:- షెట్టి ! పృస్తుతము నీ యారోగ్య మెప్పుటివలె గుడుటబడినదా ?

వి:- ఆ ! కాలవక్షాస నయమే.

పం:- ‘కాలవక్షాస’ నిన్ నాకంత గా న్యక్తమగుటలేదు. అయిన నింకను
 నన్నియే సాంతముగ నీగలేదా ?

విజయః- సందిత !

గీ॥ అత్మసంతాన కష్టము లరయ నోప ।
 లేక; జేయునదెదియును లేమి నన్న ।
 పానముల్ మాని ; యశ్రువులాననమున ।
 బారికల్ కట్ట గడియైన శాంతిలేక ; ।
 ‘అయ్యెగ్గ హచారమా’ యంచు నటమటించి ।
 కుంచుచున్నది భారత కునలరూంబ ; ।
 అప యారోగ్య మజ్జన మవకమునుప ।
 యుల్లాసాత్మకు స్వస్థత పట్టినన్న ! ॥

ఖండారతరగతుడవైన నీకీ లోగడ మన తల్లి బాగోగులేమైన బ్రతికా
 వీక్షణముననేమోకాని; పృత్యక్షముగ దెలియుటలేదు. పృస్తుత మామెపడు
 చున్న బాధల బృత్యక్షముగ నీక్షించినవారికి గుండియలు బేజారగుచున్న
 వన్నా !

పం:- విజయ ! భయపడకుము. మన భరతమాతకు నాగోగ్యమజ్జన సమయము కను నానన్నమవశేదు. కాని యట్టిరీతి డగ్గరిలు చిహ్నములొకటి వెంబడి నొకటిగ బాడచూపుచున్నవి. ఇంక ఏమూతక - అనతికాలముననే కృష్ణకృత్యకావచ్చును.

విజయ:- అన్నా ! ముందేమగునోకాని; పృథ్వీమాపె శరీర మన్నివిధముల 'హూన' మయిపోవుచున్నది. చెప్పిన సమ్యవేషాకాని; యాబాసలు వీక్షించునట్టి యాపె యొడలుకంటె ముందు మనశరీరములే చగులు వారుచున్నట్లునిపించెడిని.

పం:- అంత దారుణమా ! (తనలో) నాకీమధ్య నామె పత్రికాగగ్నమై కనబడుటయేకాని ; ప్రత్యక్షదర్శన మిడుటలేదు (వెలుపలకు) నిజమేనా? చెల్లీ !

వి:- అవునన్నా ! అందులో మాబోటి యాడువాండా యెగ్గుల సెలలే చూడలేమన్నారు.

పం:- (ఆశ్చర్యముతో) ఆఁ!

వి:- అన్న ! వెరగొందజేల ?

ఉ|| పిల్లలు పాప లంగసలు వృష్టిలటంచును బాలిలేక ; భూవల్లభులందఱున్ బ్రజలపై గురిపించిరి యగ్నివర్షముల్ తొల్లట; గొందఱిదిపుడు త్రోవకువచ్చిరికాని జౌంధు భూవల్లభులొక్కడే సుగుణవంతుడు; తన్ను ప్రభుబోలరెవ్వరుకె.

పం:- (ఆశ్చర్య భయ కోపానుకంపా ఫలకిత గాత్రుడై) చెల్లీ ! ననుక నిది యంతయు బ్రతికాముఖమున పినినప్పు డేమోయనుకొంటి గాని; ప్రకృతము నీనోటనుండి వినుచుండిన నాగుండె నిలువున నీడై పోయెనుచున్నది. (అంజలిఘటించి) తల్లీ ! లోకైకపావనీ ! ఒకానొక పుడు సమస్తభూగోళమునకు నాధిపత్యమువహించి ఘోరలేనిసిగలు దూగిన నీ నిరుపమానాన్నత్య మీ నాటికి మాకోరిక లాఱిదివో నిల్లు పరిణమించుచున్నదికా ! జౌరా ! కాలవై పరీత్యము ! పెద్దలనెడి దత్తపుత్రశ్రోకము నీయంద ప్రత్యక్షమగుచున్నది; తల్లీ ! కట్ట—

ఉ॥ తల్లియు దండ్రీయుఁ దివిపథమ్మున కేగిననాఁడు నాకు హ
త్తిలిన చింతకంటె గడు నెక్కువగా హృదినాటె; నేడు వా
టిల్లిన నీ యుపద్రవము నీక్షణ జేయుట గల్గినట్టి చిం
తోల్లసితాయుధాగ్రమి; ది యూడెడిమార్గముదేస గల్గునో!

ఓ సోదర సంసానాధీశ్వరులారా! ఇది యెక్కడి యన్యాయము?

మ॥ కనియుం బెంచిస మాతృదేశమును లోకంబందు నేమూర్ఖుడై
నను మ్రింగన్ గమకంప డ;ట్టియెడ నానాపాట్లకుఁ పైచి ఈ
మసలన్ బెంచియు బెద్దజేసిన కలాంబున్ నేటి కీరీతి మ
ర్దనజేయన్ బ్రయతించినారకట! మీరల్; గుండెల్లొప్పెనో!!

చ॥ సచివుల ప్రోద్బలమ్ముననొ స్వస్వదుహాహల చేతనో కడున్
బచన మొనర్చినారు మన భారతమాతృ శరీరమెల్ల; దం
డ చటలు తాడనాగ్నికలసన్; మునుపెగెను; ఇంకనైన మీ
రచనలు మీరుమాని; కనరా! జననీ సుఖదాయకస్థితిన్॥

వి:- (తనలో) తల్లియొద్దలను వినినకొఱది నన్నీ హృదయాగ్ని పెచ్చు
పెరుగుచున్నది. ప్రస్తుత మితని వైఖరి జూచిన; నిరని దృక్కులకు
జంపిరతలకట్టుతో బొడ్డులకట్టిన యెడలతో అలోలత్వజ్ఞానాని
విలపించుచున్న ఆ భరతమాత తప్పు మతొవ్వరును గనవచ్చునట్లు
తోచదు. ఇతని నీయాజేశనిద్రనుండి మేల్కొల్పినగాని నా చెప్పు
పలసిన సమాచారము కొనముట్టదు. (వీపుదెట్టి) అన్నా! అన్నా!

పం:- (ఉలిక్కిపడి కన్నులు నలుముకొని చూచి) ఏమమ్మా!

వి:- ఏమో! నీపట్లూరక చూచుచుండిన నాకు భయమునుపించి పిలచితిని.

పం:- భయమెందుకు? తల్లీ! మన భరతజనని తనకు వాటిల్లిన యుపద్రవ
మును గద్దదిక మై వినుచుచు విలపించుచుండ నాకేమియు దొచక
నాపె చిక్కనే చూచుచు గూర్చొంటిగాని మఱొండు కాదు (నగి)

అమాత్యపదవీ నిర్వహణ ధురంధరవగు నీకును నిట్టి వెట్టి పిరికితనములే కలిగెడి సమ్రా ?

మే:- ఎంత ధురంధరులమైనను; అబలల వైసర్లక స్వభావ మెచ్చటకు బోవును ? అయినను అది విజృంభించువఱకునే కాని విజృంభించిన తదుపరి వారిలోనున్న యా యబలాత్వము పంచబంధాశ్రమము అది శక్తిత్వము లీనమై వారికి దృఢ చేతస్సును బ్రసాదించును. కాన నెవ్వరును “నాడువారు కేవల మబలలు; వారితర వ్యవహారములప్పు నుపకరింప” రని యపభ్రమ పడరాదు. అన్నా ! ప్రస్తుత ప్రసింగ వశమున ముందట కార్యక్రమము ముగించితిని. ఇంక నేను భారత దేశాభిముఖిగావలయు సమయ మాసన్నమగుచున్నది; - దయచేసి సెల వొనగుము. (లేచి; పో నుద్యక్త యగును.)

పం:- మంచిది జాగ్రత సుమా !

మే:- ఆ ! అల్లాగే. ఇందిరా ! పోయివచ్చెదను. (ఇందిర నవ్వుచు పల నూపును, ఆమె వెడలును.)

ఇం:- నాన్నగారూ ! మనము మగుడి భరతభూమికి నెళ్లనది యెప్పుడు ?

పం:- ఇంక కొలిది దినములలోనే (భారతమహాశాంతి సమరమును ఊహా ప్రపంచములో నూహించి) ఓ భారతీయ శాంతి వైనితులారా ! ఓ యహింసా తత్వోపాసకులారా ! నేడు మీరా యుద్ధగృహంధనల నెట్లు సహింప గలుగుదున్నా గో కదా !

మ|| సమరాస్త్రములులేవు; లేవకట ! యశ్వమ్ముల్; విమానాది నిర్ణమయానములులేవు; “నా”యనెడి సారథ్యంబ లేదెట్టలా సమరంబందు జరించుచుండిరొకొ ! విశ్వస్త్రోత్ర సీయమ్ము గాంధీమునీంద్రత్వచరిగ్రహమ్మెమనకన్దివ్యాస్త్రశస్త్రోద్యముల్ ||

మిక ర్తవ్యమును మీరు నిర్వహింపుడు. తుదికి మీ యహింసాతత్వ భగవానుడగు ఆ గాంధీ మహాత్మాజే మీకు విజయోదయము బ్రసాదించును. ఇందిరా ! ఇంక మనము త్వరలో స్వదేశాభిముఖులము గావలయు దివస మాసన్నమగుచున్నది కనుక నా ముగించుకొనవలసిన

కార్యకలాప మంతయు నా యాంతరంగిక మందిరమునకేగి ముగించుకొనుట లెన్న. ఏది; రా—దారితీయుము.

ఇం:- (శోచి) ఇటు దయచేయుడు (ఇందిరా పురస్కృతుడై పండితుడు నిష్క్రమించును.)

—: తెరపడును :—

2. రంగము.

సౌభాగ్యనగరము—రాత్రిసమయము.

(వేరు వేరు చోట్ల నాందోళనపడుచు రాజమంత్రు లిరువురు ప్రవేశింతురు.)

రాజు:- (పడకమంచమున గూర్చొని; కన్నులు నలుముకొనుచు) అర్ధరాత్రి యయినను నేడేమో! నాకు నిద్దుర పట్టుకున్నది. పై పెద్దు హృదయము వాచామిగోచరములగు భయాందోళన వ్యాకులతలతో నెల్లాడుచున్నది. మఱి దీనికంతకును మూలమెందయో మనస్సున బట్టుటలేదు. సగరమంతయు మాటుమణిగినది ఎటు విన్నను; రక్షి గనపాచరిచ్చు ధ్వనులు తెచ్చు మఱొండు వినబడుటలేదు. బలవంతముగ నిద్ర బట్టింపుకొండమన్నను; లాభములేకున్నది అకటా! ఈ నడిరోయి నా యీ హృదయవేదన నెవ్వరితో జెప్పకొందును! (విచ్చిన రెండు మాయపండ నటించుచుండును)

ప్రధాని:- (పడకమంచమున గూర్చొని; మొగము నిమురుకొనుచు) ఔరా! ఏమి? యీ కింత!

కల సగరాశీరి కావచ్చెను;

అగుపింపదు నిద్దురింలేయెనను; మేనిన్

సెగలూని చెమటపట్టెడు;

భగవంతుడ! యెట్లు తెల్లవారెడి నింకన్?॥

దీనికంతకును ఏదో తగినంత కారణముండక పోదు. (ఆలోచించుచుండును.)

రాజు:- (కన్నులు నలుముకొనుచు) అబ్బా! ఎంతసేపటికైనను నిద్రపట్టకుకదా! ఇంక నిప్పుడు గత్యంతరమేది?

(తెరలో)

కుమార!

ఉ॥ తాతలనాటనుండి చరితార్థ యశస్సును గాంచుచున్న ఈ భూతల రాజ్యలక్ష్మిని; గవుంగిటబట్టి కలంచె బో! అపఖ్యాతి విటుండు నేడు; మరియాదను మంటను గల్పితయ్య! నీ నేతృత్వకున్ ఫలమ్ముగ; మనీషులతో)వలబట్ట వింతకున్॥

రాజు:- (ఆలకించి, తడేకదృష్టితో) ఈ కంఠస్వర మెవరిదైయుండవచ్చును? అయినను; ఇంతటి అర్ధరాత్రి నిట కెవ్వరు రా సాహసించురు? ఇదంతయు జూడ కడుంగడు విచిత్రముగ నున్నది.

ప్రధాని:- కారాగారములలో బంధింపబడిన గౌరవనీయ శాంతిసైనిక దళములను ఒకవేళ మా రాజకింకరులు బాధించుట లేదుకద? (భ్రమపడి) పాపము! నే ననుకొన్నట్లు రాజకింకరులు వారిని బాధించుచునే యున్నారు. అవిగో! వారి ఆర్తనాదములు! అక్కటా! నేనవి వినజాలను. (చెవులు మూసుకొని) వినినకొలది నా హృదయము నిశ్చేదముగనున్నది. (తెలివి తెచ్చుకొని) ఆ ఏమి! యీవెంత? ఆ ఎంతటిభ్రమపాడగట్టినది! (తడేక దృష్టితో) ఆమూల నెవరో పురుషుండువలె గనబడుచున్నాడు. (పారజూచి) ఆ- ఆ- వాడిన మోముతో గుంటుకొనుచు నిలవ వచ్చుచున్నాడు!

నా యనుమతి లేనిదే పరులకు ప్రవేశింపనలవికాని యీ ప్రాసాదము నితఁడెట్లు ప్రవేశింపగలిగెను? అందునను అభ్యంతరస్థుమగు నీ శయ్యాగారమున నెట్లు ప్రవేశింపగలిగియుండును? ఇదంతయు నాశ్చర్యముగనున్నది.

రాజు:- ఎంత యోజించినను; వ్యక్తమగుటలేదు.

— సామంతము —

నా! మరెవ్వరినైనా పట్టించుకోవద్దు! నా మాటలు వినండి! ఈ
మరి నే పట్టించుకోగదా! నా మాటలు వినండి! ని
గ్గతి సర్వస్వములయ్యె-తోల్లి; కోడుకా! తొమ్మిది తా సర్వస్వ
మృత్యువు యుండుట శ్రేయ; మట్లయిన అసమర్థుడొకడైనా రెడన్.

రాజు:- ఔరా! ఇది చాల విచిత్రముగా నున్నది. (ఇటునటుజూచి) ఇంద్రుడు
జూచిన నే విషమైన వ్యక్తియు నగుపడుటలేదు. మఱి; ఈ యాత్మ
వచనములవలననే యుండును? ఈ చుట్టుపక్కల నేమైన భూతములు
లేవుకదా? (ఇటునటు పరకింపును)

ప్రధాని:- (అంగుళి నిర్దేశించి) అడుగో! నా కత్తెదుట నిలువబడినాడు
ఏమియు పెడవికదపడు. అయినను; నేన పలకరించి చూచెద
(ప్రకాశముగ) ఓయీ! నీ నెవరవు? ఇంతటి నడిరేయి నీ పొసా
దాంతరమున కెట్లు రాగలిగితివి?

పురుషుడు:- నేను నేనే; నాకు బ్రవేశింప నలవికాని ప్రదేశ మొకతర్దశ
భవనంబులం దెందును లేదు.

ప్ర:- ఈ ప్రసంగ మెంతయు విస్మయముగా నున్నది. (ప్రకాశముగ) అయిన
నీవిప్పుడిటు వచ్చుటకు గతమేమి?

పు:- ఊర్ధ్వముననున్న నీ దృష్టిని గొంచెము క్రిందునకు దించి; పెడదారుల
బట్టుచున్న నీ నడవడములను జక్కగ గమనించి; సరిచేసుకొనుమని
చెప్పవచ్చితిని.

ప్ర:- ఆ ఏమి! నీని సాహసము? (నెలుపలకు) నా నడవడములయందెట్టి
దొంగు లున్నవి?

పు:- (వల్చి) సచివాగ్రణీ! నీబోటి యున్నతనదవీ విరాజితులు పరుల
దోషముల నవి యాపగింజంతలేయెనను తీక్షణములోగనుగొందురు; కాని
గుమ్మడికాయలంత యున్నను ఓమి దోషములను గనుగొనలేరు. విను
చుంటివా?

ఉ॥ గౌరవనీయమొంతయును గాంగైసు సంస్థ జగాన; నెందతో
 ధీరవృషాల శేఖరులె దీనికి వంగి నమస్కరింతు; రీ
 వో;రహిదల్పవంతకును 'ఉత్తమసంస్థ'యటంచు; చిన్న భూ
 దారుని మంత్రివయ్యు; గలదా? చెప్పుమింత విరుద్ధమెందునన్॥

ప్ర॥ (కోపదృష్టి నిగుడించి) ఎవ్వరైనను నాయెచట యథేచ్ఛగా బ్రసం
 గించుటకు జంకుదురు. అట్టియెడ నితడెవ్వడో యొక సామాన్యుడను
 నా కత్తెదుట నిలిచి యింత నిర్లక్ష్యముగ మాటాడుటకు సాహసించి
 నాడు. ఔరా! వీని పృథ్వియై స్తైర్యము! బంధింతునా?

(శాంతించి) నలను వేగిరపాటు నలను. (ప్రకాశముగ) ఓయీ! నీ
 వెవ్వడవో యెఱిగింపమనిన ఈ యనవసర ప్రసంగములేల చేసెదవు?

పు॥ ఇవి యనవసరపు బ్రసంగములు కావు. ఇంక నైన జక్కగా గమ
 నించి వీని ననుకరింతువేని; మునుముందు నీకు మంగళోదయము లభ్య
 డిని. (కాలిబాధ నిరూపించుచు) పగ్గధాని! నీకింతయు జాలలేదుకదా!

ఉ॥ జానెడు పొట్టకై సచివ సత్పథమున్ గడియించి తెట్టులో
 ఈ నరజన్మయందు; నిట్లులే మునుజన్మనుగూడ నుండనే!
 మైనను చింతచేయక; నిజావని సేమముగోరు శాంతి సే!
 నానివహమ్ము నిట్లు కఠినమ్ముగ బాధల బెట్టె దేహాకో॥

అబ్బా! బాధ! బాధ!

ప్ర॥ ఏమట్లు వగచుచున్నావు?

పు॥ ప్రధాని! ఏమని విన్నవించును. యమదూతల కష్టములనై నను ఓర్వ
 వచ్చును కాని; ప్రస్తుతము నీ రక్షక జనము పెట్టుచున్న బాధలను
 సహించలేము. ఇరుగో చూడు; - ఈ మోకాలి చిప్పలెట్లు కమిలి
 పోయినవో! బాబూ! ఇది యిరువదియవ శతాబ్దము. ఇంక నైన;
 నీవీ రాక్షస కృత్యములనుండి విరమించుకొని; ప్రజా తేమము నశిం
 పించు నాగరిక పువంచమున గాలిడరాదా?

పం:- జౌను నిజమే. కాని యేమిచేయుదును? ఏమిచేయుటకు నోచు కనే; యిట్లు లోడి ప్రధానుల ననుకరించితిని. అందు కేరళ ప్రధానిని చాలవరకు ననుకరించితిని. అయినను వారెంత దారుణములను నేనింకను యొనర్చుట లేదే.

పు:- కనుక నే; నేటికిని కొంతమట్టుకు ధన్యుడవనిపించు కొనుచున్నావు. (బాధ నిరూపించుచు) హా! బాధ; - బాధ; - బాధ; -

పం:- (చూచుచు నాశ్చర్యముతో) ఏడి! ఆ పురుషుడే! జౌరా! రెప్పు పాటుననే మాయమయినాడు! ఎటుపోయెను? (అలోచించి) ఇతడు కేవలము నాకు గుళలమార్గ మెఱింగింపవచ్చిన ఆ పరాత్పరుడేకాని; నరమాత్రుడయ్యుండడు. ఆహా! ఆ భగవంతుని మెన్ని విధములుగ ఒరిగిమించుమిచ్చినోకదా! మొదట నజ్ఞానుడనై ఆ దివ్యమూర్తిని కొంతవరకు దూఱితిని. ఎంత అపచారము! పాపము పశ్చాత్తాపముననే శాంతిండుగాక. ఇదంతయు డెల్లవాటిసవిదప మహారాజున కెఱింగించి తదుపరి కర్తవ్యము నాలోచించెద (పరుండి నిద్రించు బ్రయత్నించును.)

(తెరలో)

మమారా !

ఇందేమియు భూతములులేవు. ఈ పలుకునది నీ జనమండలము నేను. నీ మేలుగోరి నీకు సద్గతినుపకెంప నిట్టి యర్ధరాత్రి స్వర్గమునుండి దిగినట్టి తిని. నీకీచేయి నిద్దరపట్టుకుండుటకు సత్యవాక్పరమైన ఆస్వరాజ్యసంస్థయొడ నీ వొనర్చుచున్న అపచారములే మూలము. ఇకనైన నీవీ యపచారముల నుండి కరిమింపుకొని, జగత్సాక్షివనమైన ఆనంద కనుకూలుడైన జైంధు భూమింద్రునివలె నకళంక యశశ్చంద్రులను రోదసి గర్వారమునంబింతటను నెదజల్లు నుంకింపుము.

రాజ:- (గుభాలున దిగి) రెండ్రీ! నీవేనా? నీ దివ్యదృక్పథము లేక బహుకాలు మైనది. ఏది; ఒక మా రగపడవా? (ఇటునటు నడచి చూచుచు) ఆ! ఎక్కడున్నావు తండ్రి! అక్కటా! ఒకమాత్రన ఆగపడవా? (పరికించుచుండును)

(తె ర లో)

ఇది సమయముకాదు నేనిక పోవుచున్నాను జాగౌర!

రాజు:- హా! పోవుచుంటివా! తండ్రీ! ఔను;- పోక నావంటి నిర్భాగ్యున కెట్లు దర్శనమిత్తువు. (పరిశీలించి, దీనుడై) బోయినాడు. ఇంక నొక పలుకైనను వినబడుటలేదు. అకటా! (నిశ్చలించి) ఇప్పుడేమియు నాకు బాలుపోవుటలేదు. తెల్లవారినపిదప ప్రస్తుత రాజకీయములను గుఱించి మృతీశేఖరునిరావించి యతనితో నాలోచింపవలయును. (గడియారముచూచి) తెల్లవాటుగూము కావచ్చుచున్నది. ఇంక నిప్పుడైన ఎటులో నిద్రపట్టించుకొనినగాని, ఆగోగ్యము పాడగును. (పరుండి నిద్రొంప నుంకించును.)

3. రంగము

ఆంతరంగిక మందిరము

(ఆంతరంగిక కార్యదర్శితో మహారాజు ప్రవేశించును.)

మహా:- (తనలో) మొత్తముమీద చివరకెల్లో నేడు తెల్లవాటినది. రాత్రి పొడగట్టిన యా యద్భుత మింకిను నా హృదయార్థములకు వినబడు చున్నట్లే యున్నది.

గీ॥ డై వమేరీతి తుదకు సందర్శనచూసొ;
ప్రస్తుత పరిస్థితులఁజూడ భయము వ్యాకు
లతయు దోఁచెడు హృదయ సరస్సునందు;
ప్రతిఘటింపగ సుంతయు బాలుపోదు.

ప్రధానమంత్రి యింకను రాలేదు. ఒకవేళ వచ్చుచుండవచ్చునా?
(ప్రకాశముగ) కార్యదర్శీ! ప్రధానమంత్రికి రా తంతునిచ్చితివా?
కా:- (కృతాంజలియై) చిత్తము దేవ! తమ యాజ్ఞానుసార వింతకుమును పే
యిచ్చితిని.

మహా:- అయితే; సరే—ఇంక నీవేగి నీపని చూచుకో.

(అతఁడు తన పనిగదిలో బ్రవేశించును.)

మహా:- (తనలో) నిజమునకు మహాత్ముడు లోకైకపూజ్యుడు. అతడు స్థాపించిన ఆ పవిత్ర స్వరాజ్య సంస్థయందు నాయునర్హు నపచారములకే నేచింతిల్లుచున్నాను. కాని ప్రస్తుత పరిస్థితులబట్టి తదన్యథా వర్తిం చుటకు పలనుబడకున్నది. కారాగారస్థులైన ఆ శాంతిసమరవీరు లాయమభాధల కోర్వలేక లోలోపల నన్నెంతగ దూషించుచున్నారో కదా! అవియే నాయీ హృదయావేదనకు గారణ మనుకొందును. నిజమునకు వారి యుసురు నన్నీ విధమున బాధించుచున్నది. దైవమా ! ఏమి చేయుదును ?

చ॥ ఒకటః సమాఖ్య కొప్పుకొన నూరక నన్ బలవంతపెట్టు నాం గ్గకువలయేగుడిం; కొకట కాంగ్రెసునం దనుకూలవర్తనా స్తికుడవుకమ్ము కానియెడ జిక్కులె నీకీకముం దటంచు దే శిక్షడు భయంబుదెట్టు; నెఱుచేయుటకన్ మదితోచదక్కటా!

తక్కిన దెట్లున్నను; మహాత్ముడుచెప్పునది నా షేమమువకేకాని యట్లైనర్చుట కవకాశము లభించకున్నది.

(తె ర లో)

ఓ రాజకింగరులారా; నిర్బంధితులైన శాంతి సమరవీరుల నూరక నిశ్చలబాధించెదరు ? మీ కే కోశమందైనను దేశభక్తి యనుమాటయే లేదు కాబోలు.

చ॥ మననము జేయరక్కట! క్షమాపణ నిమ్మని మర్మసీమలక గనికరమింతలేక; పొడి కారము జల్లి నునుంపుగజ్జతో కణుపులుకట్ట బాదినను గంపితొలై యిడి పూర్వయత్నమున్ వెనుకకు లాగుకొందురె ? వివేకులు శాంతిరణ ప్రవేశకుల్.

మహా:- (విని; సంధ్రమ హృదయుడై) ఎక్కడాకోలాపలము ! అక్కటా! నగరమందెదుజూచినను శాంతి యనుమాటయేలేదు. ఎక్కడవిన్నను నా క్రందనములే ! ఎక్కడ విన్నను వీరాలాపములే ! తుద కెటు

విన్నను గోలాహలమే ! చివర కీనంఘటనవలన నా పరిస్థితి యెటు
పోయి యెటువచ్చునో విశదము కాకున్నది. కానిమ్ము అంతకును
దైవమేదిక్కు.

మంత్రి (రాజద్వారము బ్రవేశించి;) ఓ. భగవంతుడా ! పగవారికైనను
ఈ మాంత్రికోద్యోగము మెడగట్టకుము. తండ్రి, అబ్బ! ఎంతకష్ట
మొత్తకష్టము!

గీ॥ మంచిచేసిన; యదిపోయి మనుజవిభుని
జెందు; నొకవేళ చెట్టయే చేసిన; నది
మంత్రిపై బడు నెందును మంత్రివరున
కవని సుఖమన్నమాటయే యగపడదొకొ !

(కగతాళమొనర్చి) ఓకీ ! ఎవడూరా ? అక్కడ.

సే:- (కృతాంజలితో నమ్రుడై ప్రవేశించి;) బానిసను; దొరా! బానిసను.

మద:- మహారాజుగారెక్కడ ?

సే:- ఆంశగంగిక మందిరమున గున్నారయ్యా!

మ:- (జేబునుండితీసి) ఇరుగో మహారాజుగారి కీదర్శనపత్రం మిచ్చిరా.

సే:- చిరము (తీసుకొని, వెళ్లివచ్చి;) దొరా! సెలవైనది, వయచేయుడు.

మ:- ఊ! నన్ను నేవకుడుముందు రిచావుచుండగా లోనికిప్రవేశించును)

వహ:- (అటుచూచి) అడుగో! ప్రధాని ఆర్యా! స్వాగతము.

షం:- (ప్రవేశించి) రాజాధిరాజ ! నమోనమః. (గౌరవక్రియానంతర మిరు
వురు సుచితాసనముల నలంకరింతురు.)

వహ:- ప్రధానీ ! ప్రస్తుత రాజకీయములు మిక్కిలి క్లిష్ట పరిస్థితులకు గురి
యైనవి ఈ చిక్కు లింకను ఈగను నట్లగపడుట లేదు.

షం:- జేను పరిస్థితులు మిక్కిలి క్లిష్టముగనే పరిణమించినవి.

వహ:- నీ వింకను దీనికి పరిష్కార మాలోచించుటలేదా ? ఇటుమీదగూడ
నీ పరిస్థితులట్లేయుండిన; ప్రభుత్వమునకు గళంకమువచ్చుటయేకాక;
భంగముకూడ వాటిల్లెడిని? ఒకవేళ దీని నణచు సామర్థ్యము నీయందు
మృగ్యమేని నేను జోక్యము గలుగ జేసుకొనవలసి వచ్చును.

మం:- మహారాజ! తొందరపడకుండు. ఇప్పుడెటునుండి యెటువచ్చినను మనకే చిక్కు. నే నీ కిష్టపరిస్థితిని శాంతింపజేయుటకు దైనందినము దగిన యాలోచనల జేయుచునేయున్నాను.

మహా:- బ్రిటిష్ భారతీయులు మన రాష్ట్రీయులతో నేకీభవించి యిందేవో లేనిపోని సంస్థలనుచు స్థాపించి, తుదకీ యశాంతిని గలుగజేయుచున్నారు. లేనిచో నిదియొక మన రాష్ట్రీయులకే పుట్టిన బుద్ధికాదు. కేవలము వీరనవరత భయాధికులు, ప్రభుత్వమనిన గిజగిజ లాడుదురు.

మం:- (తనలో) ఎంతభయాధికులైనను దమ నిరంకుశ పరిపాలన కన్నా భుతలువంచి తిరుగగలరు?

గీ॥ సతిని బెనిమిటికొట్టిన సైచునప్పు
డప్పుడ, దే పనికాగ దయా విరహితుఁ
డై చితుకబాదినన్, సైచునే? చెలగి తి
రుగబడక; నెంతభయభక్తులు గలదైన?

(ప్రకాశముగ) మహారాజ! దీనికొక యుపాయమున్నది.

మహా:- ఏమది?

మం:- వెనుక సామ్రాజ్య ప్రభుత్వ మస్కదాదుల సంరక్షణకై “నరేంద్ర రక్షణశాసన” మను నొక చట్టము నుత్తీర్ణ మొనర్చినది. కనుక మన మిప్పు డా చట్టమును మనయందములు జరుప రాజకీయనిధి నర్థించి బ్రస్తుత పరిస్థితులబట్టి యతఁడను తప్పుక నియ్యకొనును. అంతట బ్రిటిష్ భారతీయుల చేయూతపొసగమి నీ రాష్ట్రీయులు తమంత దామే యణగియుందురు.

మహా:- ప్రధానీ! ప్రజలలో నలజడిపుట్టక పోవలయునే కాని, పుట్టిన పిమ్మట నదిమానుటకు బహువ్యవధి దీనుకొనును. అయినను, సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమును ఈ చట్టమును మాయందములు జరుపమని మనకు మనమై కోరుట అవమానకరమగు కదముకదా?

మం:- ఔను, కాని ప్రస్తుత మంతకంటే గత్యంతర మగపడదు.

మహా:- సరే కానిమ్ము:

(తె ర లో)

ఓ రాష్ట్రీయ విద్యార్థులారా ! మీరందఱును జాతీయ గీత నిరీధము
నై సమ్మెకట్టిన ఈ మాయందు సానుభూతిగలవారై దయచేసి మాలోజేరి
మమ్ము బ్రోత్సహింపుడు—రండు; రండు.

“వందేమాతరం

సుజలాం సుఖలాం మలయజ శీతలాం,

సస్యశ్యామలాం,

మాతరమ్ ॥వం॥

శుభ్రజ్యోత్సాన్ని పులకిత యామినీం;

పుల్ల కుసుమిత ద్రుమదళశోభినీం;

సుహాసినీం; సుమధుర భాషిణీం;

సుఖీదాం; వరదాం;

మా...॥వం॥

త్రిశంకోటి కంఠ కల కల నినాదకరాలే

ద్వై త్రిశంకోటి భుజైర్ధృతఖరకరనాలే;

కథయంతి జనాస్తావ్; కథం మాతరబలాం;

బహుబలధారిణీం; నమామి తారిణీం;

రిపుదళవారిణీం;”

మా...॥వం॥

మహా:- (విసుటనభినయించి) ఎవరిదా కోలాహలము ?

మహా:- సౌభాగ్యరాష్ట్రాధీశ్వర! ప్రభుత్వము కావించిన శాసనము ననుసరించి
విశ్వవిద్యాలయాధికారులు హైందవ విద్యార్థులను తమ జాతీయగీత
మగు ‘వందేమాతరము’ను బాడరాదని బలవంతిపెట్టిరి. వారందులకు
సమ్మతించలేదు. తుదకు విద్యాలయముల బరిత్యజించి వారందఱు
సమ్మెగావించిరి.

దానికి సానుభూతిగ దక్కుంగల రాష్ట్రీయ విద్యార్థులలో బెక్కు
మంది యచే సమ్మెను బ్రారంభించిరి. మొత్తముమీద నేటికి కొన్ని
వేలమంది విద్యార్థులు విద్యాలయముల బరిత్యజించిరి. ఇప్పుడు తమకు
వినిన ఈ కోలాహలము వారు సలుపుకొనుచున్న జాతీయ గీతికా

ప్రార్థనలే. తుద కేనియెట్లుకానున్నదో కానిమొత్తముమీద నీయలజడి నానారీతుల వ్యాపించుచున్నది.

మహా:- ఔను ఏదైనను గాలము ననుసరించునుగదా!

మం:- దేవర! ఒక ముఖ్యాంశము ప్రస్తుత మెంతయు మనవిజేయదగియున్నది. అజయైన ఉపక్రమింతును.

మహా:- అదేనియో అవశ్యము చెప్పదగినది.

మం:- అవధరింపుడు-గతించినరాత్రి నా కావంతయు నిద్దురపట్టలేదు. మరియు వృద్ధయమున నెవ్వయో వాచామగోచరములగు భయవ్యాకులములు గిరికొని; నన్ను గలంచుచుండ; నా కెటును బాలుపోక: దదేకదృష్టి నిగుడించి యట్లీ చూడసాగితిని.

మహా:- (తనలో) నాయచనయు నిశ్చే యయినది (ప్రకాశముగ) తరువాత?

మం:- అప్పుడు నా కట్టెదుట నెంతయు జిక్కిన ఒక పురుషుడు నిలువబడి; కారాగారమునందు అతనిని మన రక్షకజనులు పెట్టుచున్న బాధలు మిక్కిలి దుర్భగములుగా నున్నవని నాకు నివేదించి; తన్ముఖోపరి భయానుకంపా తగన భావకాంతులు ప్రసరింప; “నో ప్రధాని! నీకు బాలిలేదా? నీకు దేశధర్తలేదా? అయిన ఇంతటి రాక్షసకృత్యముల నేల చేయించెదన”ని నన్ను స్వయముగ మందలించినాడు.

మహా:- (తనలో) ఇది చాలా ఆశ్చర్యముగ నున్నది. (ప్రకాశముగ) తుదకేమి జరిగినది?

మం:- చిత్తగింపుడు-తుదకు నాకెఱిగింపవలసినదంతయు నెఱిగించి యత్య ద్భుతముగ రెప్పపాటుననే యంతర్ధాన మయినాడు.

మహా:- అయిన అతని నామ నివాసముల డెలుసుకొంటివా?

మం:- అడిగితిగాని యక్కడు చెప్పలేదు

మహా:- ఏమియు జెప్పలేదా?

మం:- చెప్పకేమి?

మహా:- అదెట్లు?

మం:- ‘ఓయీ నీ వెవడవు? పరప్రవేశ దుర్ఘటమగు నాయీ ప్రాసాదాంతర మును నింతటినిశాపసరమున కెట్లు ప్రవేశింపగలిగితివా? నిగద్దించియడిగితిని.

మహా:- దాని కణిడేమని జవాబు చెప్పెను?

మం:- అప్పుడతడు: తనపేరు చెప్పలేదు సరేకదా; ‘నాకీచతుర్దశభువనములందు బ్రవేశింప నలవికాని ప్రదేశమే లేద’ని నిర్ణయముగా నిర్వచించినాడు.

మహా:- (తనలో) ఇది కడుంగిడు విచిత్రముగా నున్నది. (ప్రకాశముగ), అప్పుడు నీ వా పురుషనియేమని దలచితివి?

మం:- తప్పుక దైవమే యయియుండునని తలచితిని.

మహా:- (తనలో) నిశ్చయము. లేనియెడల మాయరువురకు నొకే కాలమున నిద్దరపట్టకపోవుట; తదుపరి నిట్టి విచిత్రములు సంభవించుటలుండవు. (ప్రకాశముగ) పృథ్వాని! నీవలెనే గతించినరాతిరి నాకును నిద్దరపట్ట లేదు. అటుపిమ్మట కొంతవడికి అశరీరావృతపదేశములు కొన్ని విననచ్చి నవి. మొత్తముమీద మనయిరువురి సంఘటనలను సమానములని చెప్పు నచ్చును.

మం:- (బాహులు చిట్టించి) ఆ! అయిన ఈ సంఘటనలంయం దేదియో విశేష ముండి తీరమయ్యను. మహారాజా! మనమిష్టట్ల సెంతయు జాగ రూకతమై మెలగినగాని చేటు వాటిల్లేడిని, మఱియు మనకు రాతిరి సంభవించిన ఆపిచిత్ర సంఘటనములు; ఆ దివ్యోపదేశములు; కేవల దైవికములు కాని యుండొందుకావు. అందునను స్వరాజ్యసంస్థ నెదు రొప్పుట శ్రామిపాముతో చెలగాటమువంటిది, చూచుచున్నార కదా; రణి యుద్ధమింపని ఆ సామ్రాజ్య పృథ్వుత్వము తుదకు దాని కెట్లనుకూలమో మే సంపరిగనుచున్నానో!

మహా:- ఔను ప్రస్తుతకర్తవ్య భారమునంతను నీమీదనే పెట్టితిని.

మం:- మహా ప్రసాదము (తనలో) ఇటుచూచిన మహారాజా భవిష్యత్కర్త వ్య భాగము నెంతయు ఎంతై చెట్టినాడు. అటుచూచిన రాజప్రతి నిధి వాటికి టికి “నానాట నేమిచెసితి”వని యుగ్గడించుచున్నాడు. మఱియొకటి “నల్లసంఖ్యాకులమైన మాగతి ఏమి చెప్పితి”వని మహా మ్మదీయులు వేపుకు తినుచున్నారు. ఇంకొకటి “బహుళ సంఖ్యా కులమైన వామాట నేమి చెప్పితి”వని హిందువులు రాలిపు తిను చున్నారు. పృష్ఠురము నాయనస్థ ముందునకు సాగిన నయ్య; నెను కనుసాగిన గొయ్యి అన్నట్లున్నది. ఇట్టి కష్టము లెవ్వియు లేకుండ నెట్లో నెమ్మదిమై నీ యధ్యక్ష పురోనిర్వహించి నేడు విశ్రాంతి గైకొనిన ఆ మహారాజా ధన్యుడు.

నే:- (ప్రవేశించి; కృతాంజలియై;) దేవ! స్త్వానపరికలములన్నియు సిద్ధము కాబడినవి. తమరింక స్త్వానగృహమున కరుదెంచుటయే ఆలస్యము.

మహా:- మంచిది ప్రధాని! ఇంక నీవేగి యిప్పుడు మనము ప్రసంగించుకొని నట్లు వర్తించుము. ఇదే సేనును లోని కరుగుచున్నాను. (పరస్పర గౌరవనూచనానంతర మందఱు నిష్క్రమింతురు.)

4-వ-రంగము.

వి శా ల న గ ర ము

(సానుచుండై సేనాపతి ప్రవేశించును.)

సేనా:- (నగరమంతను బరిశీలించుచు) ఓ సోదరీ సోదరులారా! ఇంకను దూష్టిం భావము వహింతురేల? లెండు- లెండు:-

మ. తఱి రానే చనుడెంచె; లెండిక సమస్త ప్రిజ్ఞ లీభారతా వరణశ్మయవకుల్ న్వరాజ్య సమర వ్యాపార భూమిస్థలిన్ వరశాంత్యాయుధముల్ ధరించితమస్వత్వముల్ యధారీతి డగ్గర బోరాడి తుదన్ స్వతంత్రపు బతాకమున్ బ్రతిస్థింపగన్.

(కొంచెముపక్రమించి) ఓ భారతమాత! పృస్తుతము నిన్నుఁజూడ నాకు విచారానుకంపలు పుట్టుచున్నవహ్మ!

మ. సకలై కావనికెల్ల మిన్నవని విశ్వశ్మృభుజుల్ నిన్ను మా తృకగా నెంచి నపర్యజేయ; సుయశోదీవ్యన్మహాభాగ్య వీ రకులారేసరమై చెలంగిన భవద్రాజన్మహాజాతకం బకటా! నేటికి నిట్టులయ్యెగద; మాతా! నీచ దాస్యంబునన్.

గీ. ఏది లేకున్న నరజన్మ మెత్తినందు
కవనిజాతీయ గీతికనైన బాదు
కొనుట కావంతయును నోచుకొనగలేదు
దేననో, కడకిపుడు నీ కానుపకట! (నిశ్చింతి)

నరేంద్ర! ఇటురమ్ము.

స:- (కరములు మోడ్చి) ఏమి సెలవు?

నేనా:- నాయనా! మీరందరికనులోకజ్ఞున మెలుగని పిల్లకాయలు, కాని ప్రస్తుత వాతావరణమున నుద్భవించిన నూతనావేశమున ఒరవకులై 'తగుదుమమ్మా' యని యీ సత్యాగ్రహరణావనికి దుమికిరి. మఱి, ఈ యుద్ధమును తుదకెట్లు పరిణమింప జేయుదురో? ఇదుగో!

సీ. రక్షి ప్రజలువచ్చి లాఠీలతోబాదు
రజి నెదుర్కొనక శాంతమ్మువలయు
ఏల కుభటులు మిమ్మేమైన దుర్భాషలాడిన
పైచి నడాడవలయు
అధిపు కింకరులు తా రరుడెంచి బంధితు
రేని తలచక హస్తాంపవలయు
ప్రభువు మీయాస్తుల స్వాధీనముం జేసు
కొనబోయినన్ శైర్యమొనరవలయు

గీ. ఎన్ని యిడుమలనైన సహింపవలయు
దుదకు; సత్యాగ్రహజని దుముకుటన్న
ఉండవలెనింత; ఇందు నే దుండి యేది
లేకపోయిన కష్టమ్మె; ఓ కుమార!

న:- ఆర్య! అనుమానింపకుడు. ఇప్పుడు మేమందఱము తమరెట్లు చెప్పిన
యట్ల నడచుటకు సంసిద్ధులమై యున్నాము. (సరివారము హర్ష
నూచనలొనర్చును)
మఱియు,-

గీ. దేశమాతకు గర్భకోటిశులెల్ల
తమ సమస్తము నిడి సౌఖ్యతత్వ మెడలి;
భక్తి పరులయి; ఆపె సేవసము చేయ
నేటి సుఖమయ్య? మాకు నింకేటిభయము?

సేనా:- సంతోషము; వరేంద్రా! సంతోషము. (దూరమున జూచి అంగుళి
నిక్షేపించి;) ఆ పోయెడి వారెవరై యుండురు?

న:- (పడికిలించి) వారు విద్యార్థులువలె నున్నారు.

సేనా:- విద్యార్థులా! వారికిటు రా బనియేమున్నది? ఈమధ్య నారంద
ఱును జాతీయ గీతనిర్దేశన కై సమైక్యకట్టకదా?

న:- ఐనను; కొందఱు విద్యాలయములకు బోవుచునే యున్నారు.

సేనా:- (కనునూములు చిట్టించి) ఆ! అయిన సాంతము సమైక్యకట్టలేదా?
ఇంకను మనవారికి నైకమత్యదేవత పూర్తిగ సిద్ధింపలేదు కాబోలు.
ఓ విద్యార్థులారా! మఱులుడు; మఱులుడు.

శా. లేదారక్తము మీశరీరముల; గారే మీర లీ భారతో
రీవీదాయుల్; మఱియూరకుందురె నిజోర్వీసర్వసంతానముల్
కాదంచున్ వచియింప కిందురికీ శంఖధావనముల్నేయ; రా
లేదా; తన్నిన దమ్ములింతకును మీ రిక్తాంతరంగాళిక్.

న:- (అంగుళినిక్షేపించి) దేశోద్ధారక! అదుగో; అటుపోవుచున్నవారును
విద్యార్థులే కాని మహమ్మదీయులు.

సేనా:- (నగి) వెట్టివాడా! మహమ్మదీయులొకటి; హిందువులొకటి యను
కొనుచుంటివా? మన భారతమాత తన చిడ్డలగు సర్వభారతీయుల

యందును సమాన ప్రేమనే చూపెడిగాని మతకులములతో నాపెకు
బనిలేదు. కాని యహింసాతత్వము నెవరెక్కుడుగ నుపాసించురో;
వారి నాతలి యెక్కువగ ప్రేమించును. మహమ్మదీయులలోగూడ
నిజ్జీ కొందఱింకను ఈ స్వరాజ్య సంస్థ నర్థము చేసుకొనలేక దేశ
మాతను సంతోష పెట్టలేకున్నారు. ఇది కాలమహిమ. ఓ మహమ్మ
దీయ సోదరులారా! ఇంకను మీ రీ మతనైషవ్యములేల పెట్టు
కొందురు?

చ. మతముల జోక్యమిందునలుచూత్రములేదదికాక; మాతృభూ
మితల సపర్యజేయుటకు మీరును మేమననేల? సర్వభా
రత ధరణీజులందకు నిరంతరమర్హులు; కాన మహమ్మదీ
యతరుణులార! పూనుకొనరయ్య! స్వరాజ్యసమార్జనాజికి॥

న:- దేవ! నేటిప్రతికలో కొందఱు స్థానిక మహమ్మదీయులును; ఈ
యద్యమరంగమున అకళంక హృదయులై ప్రవేశించిని చదివెతిని.

నేనా:- ఔను. ఆ విషయమెంతయు బ్రశంసనీయము.

(తె ర లో)

ఓ పౌరస్వత్వవాంఛితులారా! విజృంభింపుడు - విజృంభింపుడు.

ఉ. ఏదెట్లులై నగాని ప్రథనేచ్ఛనువీడి చరింపబోకుఁ డో
సోదర సోదరీమణులు! సొమ్ములుభూములు గేహముల్ సమ
స్తాదరణీయవస్తువులు దారిన దారగనిండు; బంధమే
సాదిన సాదనిండు; తమ స్వత్వ సమగ్రత వచ్చునంతకున్.

నేనా:- (విని) నరేంద్ర! చూచితివా? పౌరస్వత్వవాంఛితుల ప్రచారమెంత
బలవత్తరముగ నున్నదో! అదుగో మీరును ఇప్పుడట్టి శ్రద్ధబుచ్చు
కొనవలయును అట్లునఁ జివరకు జయోదయము మనదేయగును.

న:- చిత్తము. ముమ్మాటికిని విజయము మన యిదియే.

(అంతలో బ్రచ్చన్న వేషధారియగు కింకరుడు వచ్చును)

కిం:- (ఇటునటుచూచి) అయ్యా! తమ పేరు?

సేనా:- ఇతఁడు మారువేషముననున్న రాజకింకరుడు కానిమఱొకఁడుకాదు.-
(ప్రకాశముగ) సేనాపతి.

కిం:- నాయన పేరు?

సేనా:- ఇప్పుడెక్కడోయున్న నాయన పేరెందుకు?

కిం:- కావలయును.

సేనా:- అయిన వ్రాసుకో. రామచంద్రుఁడు.

కిం:- తమ నివాసమెక్కడ?

సేనా:- పశ్చిమ సగరము.

కిం:- ఉద్యోగము.

సేనా:- దేశసేవ.

కిం:- అనగా?

సేనా:- ఔనులే-అదియొక ఉద్యోగము వాసినుకో.

కిం:- ఇచ్చటికి వచ్చినపని?

సేనా:- ఇచ్చటి పరిస్థితుల నరయుటకు.

కిం:- ఇచ్చటి పరిస్థితులతో దమకేమిపని?

సేనా:- తెల్లవారి లేచినది లగాయతు తిరిగి పరుండువరకు నాయుద్యోగము నకు వాటితోనే పనియుండును.

కిం:- ప్రస్తుతము తమ బస యెక్కడ?

సేనా:- ఈ సగరపీఠులే నా నివాస స్థలములు.

కిం:- అయ్యా! సేను రాజకింకరుఁడను మా యధికారియు త్తరువు ననుసరించి తమ్ము బంధించితిని. (బేడీలు వేయును.)

సేనా:- సంతోషము కాని దీనికి కారణమున్నదా?

కిం:- తమరొనర్చిన శాసనోల్లంఘనమే దీనికి కారణము.

న:- అలే! రాజకీయ బంధితులకుగూడ నరదండములు వేయదురా?

కిం:- ఆలే! ఎవరికైనను తప్పుదు. (తీసుకొని వెళ్ళుచుండును)

న: సేనాపతి బంధితుడైనాఁడు. ఇకమాకు నాయకుఁడెవరు?

పోదరులారా! రెండు; మనమును నాయకుని వెంబడింతము.(వెళ్ళుదురు).

5-వ-రంగము.

అ హింసా శ్రీ మ ము.

(జాతీయపస్త్రధారులై పండిత భోగరాజులు ప్రవేశింతురు)

పం:- నేను ఖండారములలో నున్నప్పుడు కంటే నిప్పుడు భరతమాతకు రాను రాను గోగము హెచ్చుచున్నది. మఱి ఇది ఎట్టి యాషఢమున గుడిచెడినో తెలియకున్నది. (ప్రకాశముగ) భోగరాజు! ప్రస్తుతము స్వదేశ సాస్థానములలోని వాతావరణము చాలవరకు శ్రుతిమించి రాగమున బడుచున్నది.

భో:- ఆర్యా! కాలపరిణామము డగ్గరిలినప్పుడు దైవమే యట్లొనర్చును. కానిచో, పాప మా యమాయిక జనులెంతకాల మా నిరంకుశ ప్రభుత్వములకు నోర్చుకొని తిరుగగలరు?

పం:- చిన్న సంస్థానాధీశ్వరుడైనను దన ప్రజకు హృదయపూర్వకముగ; సంపూర్ణ బాధ్యతాయుత పరిపాలనాసగి యావద్భారతీయ సంస్థానాధిపతులకును అదర్శప్రాయుడైనాడు ఔంఘసహారాజు.

భో:- అతడు కేవలము ప్రజాక్షేమము గోరు మహారాజుగటంచేసి యట్లొనర్చినాడు. ముందుతని నామాక్షరములు స్వరాజ్య చరిత్రలో సుపక్ష్మమయములై లిఖింపబడును.

పం:- అట్లే యగుగాక! భోగరాజు! ప్రకృతము సౌభాగ్య సంస్థాన పరిస్థితి లెట్లు పరిణమించుచున్నవి?

భో:- ఆ ప్రభుత్వ పరిస్థితులు గడుంగడు వికృతముగ పరిణమించుచున్నవి.

పం:- ఏమి?

భో:- ఏమన నొకటియో? ప్రస్తుతము వ్యవధి చాలదేమోకాని; చెప్పవలసి నది బోలెడంత ఉన్నది.

పం:- వ్యవధి యున్నంతవఱకు జెప్ప.

భో:- ప్రభుత్వ విధానము చాల నిరంకుశముగాఉన్నది. చూచితిరా! మొన్న వారు నన్నును బంధింప బ్రయత్నించిరి. కాని అక్కడ వాధి యాట లేమియు సాగలేదు.

పం:- భోగరాజు! నువ్వు నూరు చెప్పు కాని; చివర కీ స్వదేశ సంస్థానములు మాసినగాని భరతఖండమునకు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము రానేరదు.

భో:- ప్రస్తుత పరిస్థితులబట్టి యట్లే యనిపించుగాని, ఇంతటనైనను, వారు ధగ్మజ్జాలై ప్రజలకు ధర్మకర్తలుగనుండి పాలించిన; భారత సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య సమరమునకు వారు మాయ నక్కఱయ్యుండదు. కాని మత కుల వైషమ్యములు మాత్రముండరాదు.

పం:- భోగరాజు! సౌభాగ్యరాప్రీతి నుండి సానిక విద్యార్థులు పెక్కుమంది ప్రస్తుతమక్కడి వాతావరణమున కనుకూలముగ పఠించుచున్నారని వినుచున్నాను నిజమేనా?

భో:- అఁనిజమే.

పం:- సంతోషము. ఎందుకనిన, వారు మొత్తముమీద పూనుకొనవలయునే కాని పూనుకొనిన నెట్టి ప్రయత్నమునైనను సఫలీకృతమొనర్చినగాని విడువరు భోగరాజు!

శా||విద్యార్థుల్ కద, వంగ శాంతి సమరోర్వీకేంద్ర దేశములన్
సద్యోఽఽఽవేశ మలర్పగాలిడి; యహింసా వీర నాట్యంబులం
దుద్యోగించి; స్వరాజ్యసంస్థ కిల నభ్యుత్థానమీ యింత సం
పాద్యంబుంబూనరించిపెట్టినది; అప్పా! వారి కడ్లున్న దే?

భో:- ఆమాట నిజమే. కాని ఇప్పటి విద్యార్థులంతటి స్వార్థత్యాగమునకు నొడంబడవలయునుగాదా?

పం:- ఒడంబడినప్పటి మాటనే చెప్పుచున్నాను. ఆర్య! ప్రస్తుత దారుణ పరిస్థితులనుబట్టి ధైర్యములు శాంతిసమరమునకు నేనొకవేళ నాయకత్వము వహించిన బాగుండునేమో యని భోచుచున్నది.

భో:- దాని కింకను సందేహమా?

పం:- ఆయనను తొందర పనికిరాదు.

(తెరలో)

ఓ శాంతి సైనికులారా !

ఉ॥ వచ్చెడివాడు పండితుడవశ్యము గెల్వనరాదు; హెచ్చినన్
హెచ్చగవచ్చు దీన భరియింపగరాని యశాంతి; కీర్తియో
మచ్చలవాలుచెందు; సనుమానము లేదిక ఉన్నదానికే
వచ్చెడిమోస; మంచు బెటవారు భయంపడ బోరుసల్పుడీ.

పం:- (దృష్టినిల్పి) ఆ స్వేచ్ఛాలాపము లెవరినై యుండును?

భో:- (ఆలోచించి; యిటునటుచూచి; యంగుళి నిర్దేశించి?) అడుగో! ఎవరో
ఆ మూలనుండి ఒక యువకుడిటు వచ్చుచున్నాడు. ఈ యాలాపము
లతనివియై యుండనోవు.

పం:- (పరీక్షింపి) ఔను. అతడెవరో! (అంతలో నాయువకుడు ప్రవేశించి,
నమస్కరించి నిలుచుండును.)

భో:- అబ్బాయి! నీ పేరెవరు?

యవ:- వెంకోజీ.

పం:- నివాసమెక్కడ?

యవ:- సౌభాగ్యనగరము.

భో:- నీవు పరిస్తత మేమి చేయుచున్నావు?

యవ:- బి. ఏ. చదువుచున్నాను.

పం:- అయిన ఇక్కడకు వచ్చినవని?

యవ:- పరిస్తతము మా రాష్ట్రమున జరుగుచున్న శాంతి సమర పరిస్థితులను
గురించి మహాత్మునితో మాటాడవచ్చితిని.

పం:- (వీపుజులచి) థేష్! విద్యార్థి అనిన ఇట్లుండవలయును. మీ సమ్మె
నిర్విఘ్నముగ గొనసాగుచున్నదా?

యవ:- బాగుగనే జరుగుచున్నది. కాని కొండటింకను సాహసించలేకున్నారు.

పం:- నేనును ఇట్లేంటిని (విద్యార్థుల సుద్దేశించి) ఓ సౌభాగ్యరాష్ట్ర
విద్యార్థులారా! ఇంకను అనుమానించుచుండలే?

శా॥ జాతీయంబగు రక్త మింతకును మీశారీరనాశములనొనర్చి
జేతఃప్రక్రియబారుచుండునెడ; వాసిన్ గొన్న మీపూన్నిష్కపై
నేతృత్వంబిడినట్టి యడ్డముల దా నిర్మూలముం జేయు వే
భాతత్వం బరుదెంచుదాఁక, కడు స్థైర్యంబూని జృంభింపరే?

సెంకోజీ! నిన్నుజూచిన నాకు కడుంగడు సంతసమనిపించుచున్నది.
రా- మహాత్మా! దరియం జేరుదము. భోగరాజు! రా- (జేరి, సమస్కరించి)
మహాత్మా! ఈ విద్యార్థి సౌభాగ్య రాక్షీయుడు. ప్రస్తుతము తమతో గొన్ని
యంశముల గుఱించి సంప్రదింప నరుదెంచినాడు. (విద్యార్థి దిక్కై కను
సంజ్ఞ సోనర్చును.)

సెం- మహాత్మా! నమస్కారము. (పాదముల కెఱుగును.)

మ- (చీకించి; దగ్గరదీసి) నాయనా! నీ కేదెరు? నీవువచ్చిన చనియేమి?

సెం- నాకేయ సెంకోజీ. ప్రస్తుతము రమకు మా సౌభాగ్యరాక్షీయ శాంతి
సమరాంశముల నెఱింగింప వచ్చితిని. (చేతి సంచినుండి పుత్రముదీసి)
ఇదుగో-ఈపుత్రమును దిలకించిన దమకంతయు తెలియును.

మ- (చీకె) బాగున్నది. మీ రాక్షీయుల స్థైర్యమునకు నేనెంతయు సంత
సింనుచున్నాను. కాని ఈ పట్టుదల ఇట్లే తుదంట నుండవలయును-
అబ్బాయీ!

చ॥ అయినను ఆ రణప్రతిమయూచిత శాంతిగుణ ప్రధానమై
సయన మొనర్చగవలయు; భావములందునగూడ దుర్జన
త్వయతము లుంచరాదు; నిరతమ్ము నిదేవిధికాగ మీకు మీ
రయి పఱగించినకొ; మనస్వరాజ్యజయంబునకొక శంకయే ?

అంతటి యశునరము వచ్చునేని మీకు సహాయమొనర్చుటకు అశిల
భారత స్వరాజ్య సంస్థ సంసిద్ధముగనున్నది నావచనములుగ మీవారి కెరుక
జేయుము.

సెం- చిత్తము. (లేచి, అంజలిబద్ధుడై) మహాత్మా! నాకు తెలివొసంగుడు-
(అందఱకు సమస్కరించి వెడలును)

భో:- (కృతాంజలియై) మహాత్మా! తమకు తెలియని దేవియు నుండదు; కాని, అఖిలభారత స్వరాజ్యసంస్థ సంస్థానములలో జోక్యము కలిగిండు కొనిన బాగుండునేమోయని తలచుచున్నాను.

పం:- ఔను. మహాత్మాజీ!

చ|| సకలవిధంబు లచ్చటి ప్రజల్ కడు కష్టము లొందుచుండి రే యొకఘడియైన వారలు సుభోదయమన్ బలుకే ఎఱుంగ రిం కొక పది రోజులిట్లె మనమూరకజూచుచు నుందుమేని; లే దిఁక ననుమాన మింతయు గృశించి నశింతురు వారు; ధీవరా!

మ:- మీ యిరువురి యుద్దేశములును అంగీకరణీయములే. కాని అఖిలభారత స్వరాజ్య సంస్థ ఛానెట్టి జోక్యమును గలిగించుకొనుటకు; కొంత కాలాంతరము కావలయును.

పం:- తమరన్నది వాస్తవమే.

భో:- నిన్న మొన్నటివఱకును రామరాజ్య మనబడిన తిరువాన్కూరు ప్రభుత్వమును తుడకు కాక్షనత్వ మవలంబించినది.

మ:- ఔను. అది కాలమహిమ.

(అంత నొక ప్వైరి పటాక్షేపముగ బ్రవేశించును)

ప్వైరి:- (బద్ధాంజలియై) మహాత్మా! తమ దర్శన నిమిత్త మాంధు భరాభీష్ట రులు వచ్చి యాపల నిరీక్షించుచున్నారు. సెలవైన బ్రవేశపెట్టెడు.

మ:- మంచిది. ఆ మహాశయు నెంతయు గౌరవముగ సభ్యంతర కుటీరమున బ్రవేశ పెట్టుము. మేమును ఇదే వచ్చుచున్నాము.

ప్వైరి:- చిత్తము. (వెడలును.)

మ:- (ఇరువురి దెసఱాచి) బాధ్యతాయుత పరిపాలన ప్రణాళికను గుఱించి నాతో నాలోచింప నామహారాజియ్యెడకు వచ్చియుండనోపు. ఇక వెళ్ళుదము లెండు.

ఉభయులు:- మంచిది (నిష్క్రమింతురు.)

6 వ రంగము.

కాళీపుట్టము.

(వార్తాపత్రికతో సుజన్ముడు ప్రవేశించును)

సు:- (గదిలో నొక చాపమీద గూర్చొని) ఆహా! దైవమాయ!! ప్రాపంచిక వాతావరణము నానాటికి నేదో విపరీతముగనే పరిణమించుచున్నది. సర్వమత సహిష్ణుత్వము వహించి నేటికి నేబది వర్షములనుండి పరార్థముగ కృషిసలుపుచున్న ఈ స్వరాజ్య సంస్థయెడ నేడు జిన్నా ప్రతికూలించుచున్నాడు. అంతియకాక, ఈ పవిత్ర సంస్థను కేవల పరమత నైపమ్యముకలదానిగ నిర్వచించుచున్నాడు. కట్టా! ఎంత యన్యాయము!

చ॥ మునుపటినుండియున్ భరతభూమి మతావృతభాగ్యనాశ భండనములతోడనే నలిగి నల్లి సమస్తము గోలుపోయి ఎండిన యలవ్రానుపోల్కి సుగతింజెడియున్నది; ఉండినన్ వృధా జనసములై న ఈమత విశాల విరోధము లీగ వింతకున్.

జం:- (మోటారున గూర్చొని) ఇదియే సుజన్ముని మందిరము. (నేవకుని బిలచి) ఓయీ! ఈ దర్శన ప్రతీకను మీయయ్య కిచ్చిరమ్ము.

నే:- (పుచ్చుకొని వెళ్ళి తిరిగివచ్చి) బాబూ! సెలవై నది. దయచేయుడు.

జం:- మంచిది. నీవు ముందు నడువుము. (మోటారు దిగును.)

నే:- చిర్రము. దయచేయుడు.

సు:- (కిటికీనుండి చూచి) అదుగో జంగుగారు వచ్చుచున్నారు. ఈయన ఏదో యొక పని తొందరమై వచ్చినట్లగపడుచున్నాడు. కానిమ్ము.

క॥ తినబోవుచు రుచి నడుగన్

బనియేటికి నిల్లై కొంతవఱ కెదలో దా

ళిన సర్వము తెల్లంబగు

ననువుగదా నేగుదెంచినట్టి ప్రవృత్తుల్.

(అంత జంగు ప్రవేశించును. ఇరువురు పరస్పర గౌరవ సంజ్ఞలొనర్చుకొని కూర్చొందురు.)

సు:- జంగుగారూ! తమరిప్పుడు స్వస్థానమునుండియే వచ్చితిరా?

జం:- లేదండి; స్వస్థానమునుండి పాటలీపుత్రమునకేగి, యటనుండి గృహమును జేరబోవుచు మధ్యస్థులైన మిమ్ము దర్శింపగోరిక జనించుటంజేసి యిక్కడ దిగితిని.

సు:- (బామలు చిట్టించి) ఓ! సంతోషము. అట్లయిన మాయందు దమకున్న ప్రేమ యతీతమైనదియే. అయిన దమరు జిన్నాగారి సభాసమావేశమునుజూచి వెళ్ళుచున్నారు కాబోలు.

జం:- అవునండి.

సు:- జంగుగారూ! ప్రస్తుతము తమ దేశమున జరుగుచున్న శాంతి సమాచారము మీ నోట వినవలయునని కుతూహలపడుచున్నాను.

జం:- ఆయ్యో! చెప్పటకేమున్నది? అది యీమధ్య మా పృథుత్వమునకు భారతీయ స్వరాజ్య సంస్థకును జరిగిన యొడంబడికల ననుసరించి ప్రస్తుత ముగిసెట్లున్నది. (తనలో) నేనెత్తకుండగనే యితడే యీ ప్రసంగము నెత్తినాడు. ఇక నావచ్చిన కార్యక్రమణిక నెఱింగించుట కిదియే తరుణము. (ప్రకాశముగ) సుజన్మ! ఇప్పుడు తమతో నొక విషయము మాటాడవలసి వచ్చితిని; సెలవైన నుపకరిమింతును.

సు:- అవశ్యముగ జెప్పుడు.

జం:- మంచిది. ఆలకింపుడు. మాదేశీయ శాంతి సమరమంతయు దమపవ్త్రక్రమేకదా కనుక;

శా||మూర్ఖాప్రముఖుల మేముమేమెఱులొ సంభావించుకోవచ్చుగానీ; రాకూడదు విమ్ముబోటి పరదేశీయుల్ తదీయాజిల్ జేరన్; వచ్చిన నాయకత్వమునలే వాంఛింపగానూడదా భూరాప్రముఖస్వరాప్రమాట;యవనాంభోధిక్షపానాయకా!

సు:- మీరు సెలవిచ్చినది చాల బాగున్నది. కాని తమరెట్టి యభిప్రాయము లో నిడుకొని యిట్లుప్రసంగించుచున్నారో; నాకవగతమగుటలేదు.

జం:- ఏమున్నది? శ్రుస్తుతము మా సాభాగ్యరాష్ట్రమున జరుగుచున్న శాంతి సమరమునకు విదేశీయులగు తమబోంట్లెవ్వరును జేయూత యొనగవల దని మనవి చేయుచున్నాను.

ను:- (బొమ్మలు చిట్టించి) ఓహో! అదియా మీ యభిప్రాయము! అయిన దత్తసమరమున జోక్యము కలిగించుకొనుటకు స్వదేశీయులకు హక్కుకలదనుకొంటును. ఉన్నదా?

జం:- ఆ-ఉన్నది.

ను:- అయిన మాకును ఉన్నట్లే.

జం:- అదెట్లు?

ను:- మేమును స్వదేశీయులమే.

జం:- తమ యభిప్రాయము నాకర్థమగుటలేదు.

ను:- ఇదుగో వినుడు;

శా॥ ఆ రాష్ట్ర మ్రొఖిలై క భారత ధరాంబంతర్గతం పౌట; ను
ర్వీరాజ్యంబున నెంతదాక భరతోర్వీజుల్ ప్రవర్తింత్రి; అ
నావరల్ సర్వులు హక్కుదారు లెటయే స్వర్తింప నీభారతో
ర్వీరాజ్యాంతరిత ప్రదేశముల; నిర్భీతి ప్రహర్షింబుగన్.

మఱియు భారతఖండమునకు భారతీయ సంస్థానములకును గడుంగడు దగ్గర చుట్టరిక ముండుటండేసి యాయా ప్రజలకు సంబంధబాంధవ్యము లుండకపోవు. కనుక మే మయ్యెడకు రావచ్చును; మీ రియ్యెడకు రావచ్చును. అక్కడ నిషేధింపదగిన దేదీయునుండదు.

జం:- (తనలో) ఇతడు పెడదారి బట్టుచున్నాడు. (నెలుపలకు) స్వకులీనులగు మీరును నిట్లు నెలకొల్పి రేల?

ను:- నేనే కాదు. నిష్పక్షికబుద్ధిగల విజ్ఞాను లెవరైనను నిట్లే పలుకుదురు. ఇదియ న్యాయము. తదుపరి నాకు సర్వము నొక్కటియే యని భావింపుడు.

జం:- (తనలో) ఇతడు పూర్వము నేననుకొన్నట్లు నా యభిప్రాయమున గలియునట్లు గ వడడు.

(అంత పండితుడు ప్రవేశించును. పరస్పర గౌరవనూచనలు జరుగును)

ను:- పండిత! తమకు నూరేండ్లాయు వున్నది.

పం:- ఏమి?

ను:- తమ్ము నెదలో ననుకొనుచుండగనే విచ్చేసిరి కనుక.

పం:- నూరెండ్రొకాడు. భరతఖండము తా సంపూర్ణ స్వరాజ్యము సంపాదించి మరల నీ ప్రపంచమునం దంతట నఖండ వైభవోపేతయై వెలుగుదనుక జీవించవలయుననియే భావించుచున్నాను.

ను:- అవశ్యమట్లే ఈశ్వరుడును దమకుదోడై నిలుచుగాత.

జం:- (తనలో) ఈ యాజానుబాహుని జీవితప్రపంచము నాకాశ్చర్య సంతోషముల గలిగించుచున్నది.

పం:- (వ్రేలుజూపి) వీరెవరు?

ను:- వీరు జంగుగారు, సౌభాగ్యరాష్ట్రమునందలి యస్మదానుబకు మత నాయకులు. పాటలీపుత్రమునుండి యింటికిబోవుచు నన్నుగలసి యేగుదమని యింతకు మునుపే యిటుకు విచ్చేసిరి. మఱియు తిత్ప్రితి నిధులుగగూడ చనుచెంచిరిని చెప్పుచున్నాను.

పం:- ఓ! తెలిసినది. (తనలో) ఈయన జిన్నాసమావేశమునుండి వచ్చుచుండనోపు (ప్రకాశముగ) అయిన వీరు వచ్చిన పనియేమి?

ను:- వీరి రాష్ట్రమున బ్రస్తుతము విజృంభించుచున్న శాంతి సమరమునందు ద్విద్రాష్ట్రీతరలమైన అస్మదాదు లెవ్వరును జోక్యము కలిగించుకొనవద్దని చెప్పుచున్నట్లు.

పం:- అది సమంజసముగ లేదు సుజన్మ! నీకు మాత్రము తెలియదా?

గీ॥ “నే భరతవాసి” ననుచు గుండెనయి గరము

నేసివచియించు ప్రతి భారతీయునకును

నేతుహిమనగమధ్యస్థభూతలంబు

నందునంతట నడయాడ హక్కుకలదు॥

ను:- ఔను. ఇంతకుముందు నేనును ఇట్లే నుడివితినీ.

జం:- (తనలో) వీరికి కులమతములే భిన్నములుకాని హృదయము లొకటియే. అట్లుకాదేని, ఇంతకు ముందు సుజన్మడు నుడివిన నుడికారమును ఇతడు వినకుండగనే ‘తు॥ చ॥’ తప్పకుండ నిట్లేటు యొప్పుగింప గలిగియుండును? మఱచితి, కాంగ్రెసు పక్షమునకు సార్థత్యాగము

నహింసాతత్వములే కులమతములుకానిమతేకులమతములునులేవు. నిజము నకీ సంస్థను శత్రుత్వలైనను, హృదయముల బవిత్ర సంస్థగ భావింపక పోరు. (ప్రకాశముగ) సుజన్మ! ఇంక నాకేమి సెలవు?

ను:- ఏమున్నదిక నాచెప్పనలసిన దంతయు నిదివఱకే చెప్పితిని.

జం:- (తనలో) నేనొకటితలచిన దైవ మొకటితలచినాడు. ఇంక మాప్రయత్నము ఫలవంతమగు నట్లుగుపించును. ఇంక నిటనుండి మెల్లగ జాటుటయే మంచిది. (ప్రకాశముగ) సరే. నా చెప్పనలసినదంతయుజెప్పితిని. ఆపైన తమ యిష్టము. మఱినామ సెలవొసగుడు. (గౌరవక్రియా నంతరము జంగు మోటారుకడకు వచ్చును.)

ను:- పండిత! వింటిరికదా జంగుగారి ప్రసంగము.

పం:- ఆఁఅంతయు వింటిని.

జం:- (మోటారున గూర్చొని) సుజన్మడు స్వకులస్థుడయ్య నా మాటలు పెడచెవినిచెట్టినాడు. రాబోయేది యెన్నికలలో స్వరాజ్య అధ్యక్షతవహించు నాశ యితనిని పీల్చి పిప్పి చేయుచున్నది కాబోలు. కాదేని నాకెట్లు ప్రతికూలించడు. పండితుడును నాకు వినునట్లగ పడలేదు, కానిమ్ము. నా శక్తివంచన లేకుండ నా ప్రయత్నము నే జేసితిని. తదుపరి దైవమే కలడు. (అంత మోటారు కదలును.)

పం:- సుజన్మ! ప్రస్తు మీ భారతీయ సంస్థానాధీశుల పరిపాలన యెంత కఠోర స్వభావము వహించుచున్నదో చూచితిరా? పై పెద్చు సంస్థానాధిపతులు మనకడకు నిట్లు రాయబారుల నంపుదురు. ఎందుకు? ఏమిలాభము? ఇంతకంటె మొదటనే మేలుకొనిన ఎంత బాగుండి యుండును. చివరకేది యెట్లులైనను ఆ అనాయక ప్రజలను ఆ యమ బాధల నుండి తప్పించి శరణునొసగు భారము మనపై నున్నది. సుజన్మ!

చ|| “వెనుక నిశాచరేశ్వరులు పృథ్వినినేలీరి; దారుణంబులౌ వసుల బొనర్చి లోకులను బాధలకుం గురిచేసిరి”ంచు బల్ ఘనులు వచింపగా నినుటెకాని; స్వయమ్ముగ జూడలేదు; నేటి నరవరాళిగాంచిన గడింది విచారము పుట్టి పొంగెడిన్||

సు:- ఔను విజయ కాలచక్రము కాంగ్రెసుపక్షమును జుట్టివచ్చుచున్నప్పు డిట్టి నూచనలే పొడగట్టును.

జం:- సుజన్మ! గౌరవనీయులగు రాజకీయ బంధితుల యవస్థలెట్లు పరిణామించుచున్నవో చూచితిరా?

గీ॥ దాహ మడిగిన ఆ పాచితనపు నోట
నుండి కాండ్రించి యుమిసిన యుదకమిచ్చి
త్రాగకుండగ రోసిన, “త్రాగు త్రాగు
మ”ంచు బాదుట యెక్కడి న్యాయమయ్య!

సు:- పండిత! ఇంతమాత్రమునకే యాశ్చర్యమందెదలే? ఎన్ని కల్పాంతములకైనను మరపురాని ఆ పాంచాల ఘోర చిత్రవధను మీరు కనివిని యుండలేదా? వానిలో నిది యెన్నవవంతు? పిల్లలు తల్లిదండ్రులనే అనుకరింతురు. ఎన్ని కష్టములకైనను ఓర్చి వంగి తిరిగినప్పుడే ఆ వ్యక్తి చివరకు నానందసుఖసాగరతరంగిణిందుభిన్నశకలనమ్మితిమింద మారుతలోకమున విహరింపగలుగును.

పం:- తమరన్నది నిజమే. కాని ప్రస్తుత ఢింకనల్పరిస్థితులు గాంచిన వెనుకటి రక్షాభ్రమభ్రష్ట కథాంశములు జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి. ఎందుచేతనో మఱిచిపోవుదమన్నను మరపురాకున్నవి. ఏమిచేయుదును?

సు:- ఔను. అసలైన భారతీయ హృదయముల ప్రకృతి యిట్లే నవనీత పోయియై యుండును.

పం:- నిష్పాక్షిక బుద్ధి! తమకాదారుణ వార్తలు చెవి సోకినవో లేదో కాని; నా హృదయ మా వార్తలు విన్నప్పటినుండియు గలగిపోవుచున్నది. అబ్బా ఎంతదారుణము! ఆర్యమిత్ర!

మ॥ అవమానించిరి స్త్రీజనంబులను గ్రౌర్యంబూని, యాక్రందనారవముల్ మింట బచారుచేయ; బురుషవ్రాతమ్ములన్ నిర్దయాభవులై వాతలుబెట్టి రా; పయిన దద్యాగ్యంబు లన్నియి జేరువకుం గైకొని పాఱిద్రోలిరి; ప్రజన్ రోషప్రధానాత్ములై॥

శా॥ ఉన్నాడో మఱి లేడో దేవుడు; తదీయోర్వీజనంబెల్ల నె
న్నెన్నో చిక్కులకగ్గిమై తినుట నాకొక్కింతేనియున్ లేక స
ర్వాన్నత్యంబులు గోలుపోయె; దుదకున్ బంపె ననున్ లేమినే
డన్నా! ద్రిమ్మరు చుండె నెల్లెడలగట్టా యంచుశోకించుచున్॥

సు:- భారతీయ శేఖర! నిన్నుజూడ నాకొకపంక పట్టరాని సంతసము
మఱొకపంక విచారమును గలుగుచున్నవి.

గీ॥ అన్నివిధములనీకు దోడ్చె చరంచి ।
నట్టి నీదగు ముద్దుటిల్లాలి మరణ ।
మునకు నై నను గలగి వాపోయి యెఱుగ ।
విప్పుడల్లార! నీ స్వదేశీయ భక్తి !

పండిత!

గీ॥ ఇంత మాత్రనెకుది దుఃఖించునీవు ।
గర్భిణీ స్త్రీలనందఱగలిపి జాలి ।
నెడలి గుట్టలనేల బొర్లించు నప్పు ।
డెంతగా గుందితో! దయాహృదయకమల !

పం:- దానికేమికాని; ఈ స్వదేశ సంస్థానాధీశులు తమ ప్రజలపై నింకటి
క్రూర స్వభావము వహించుటకు గతమేమై యుండును?

సు:- అసలు వారెవ్వడును సహృదయులే, పాపొకవేళ ప్రజలపై గతినత్వా
కతినత్వములు సహింతురనిన అది తత్సన్నిహితపక్షుల లోపాలోప
ములేకాని మఱొందుకాదు. ఇంతకును కాలానుగతి కన్నియు
మార్పు జెందవలయుగదా!

పం:- ఔను తమరన్నది వాస్తవమే.

జం:- (ఘామశకటము దిగి) మొత్తముమీద నేటికి నా సాధాగ్య నగర
మును జేరగలిగితిని. తుదకు నా ప్రయత్నమంతయు నిష్ఫలమైనది

అరుమాడు, మూడారై నను జమోదయమనునది స్వరాజ్యలక్ష్మీదే
యగును కాని మఱొకతీరున జూసగజాలదు. ఇక జరిగిన వృత్తాంత
మంతయు రాజగృహమునకరిగి మహారాజున కెరిగించెద. (మోటారు
నెక్కి నిష్క్రమించును.)

సు:- ఇంతకును చివరకు వచ్చుసరికి సంపూర్ణ స్వరాజ్యముమాట యేమగునో?

పం:- తమకీ సందేహ మనవసరము. మన భరతమాత ఇప్పుడు కాకపోయిన
మఱొకప్పుడైనను తిరిగి వెనుకటివలె లోకైక మాతయయి ప్రకాశిం
చకపోదు. ఇది నిష్కర్మము.

సు:- ఔను. ఆ మాట నిజమే “ప్రమాణ మంతఃకరణ ప్రిస్తుతయః”
అన్నట్లుక్కడ యంతరాత్మయే సాక్షి.

(నివ్యవాణి)

ఉ॥ మీరనుకొన్న యూహ నిజ; మెన్నటికైన స్వరాజ్యలక్ష్మీ తా
పూరితిగా లభించు; మునుముం దిక వెండియు భారతాంబ ఈ
ధారుణికెల్ల మిన్నయయి తాల్చెడి సర్వమహోన్నతుల్ తదీ
యోరమునందు; జూపఱులఘోయనిమాఱులనూచి మెచ్చగె॥

పం:- సుజన్మ! ఓంటిరికదా ఆ దివ్యవాక్యము. ఇక మనకు భారత సంపూర్ణ
స్వరాజ్యముపల్ల సంశయమక్కఱలేదు. ఇక నే బోయివస్తును.

సు:- మంచిది. నేనును లోనికిబోయి కొంతపడి విశ్రమింతును. (ఇరువురు
పరస్పర గౌరవ క్రియానంతరము నిష్క్రమింతురు.)

—♦ భ ర త వా క్య ము ♦—

భారతీయులకు దుర్భర భయానకబంధ

నాగారభీతి బోనార్చెనెవడు

అన్నింట లోకాన కాదర్శయె తొల్లి

సృష్టల సత్కీర్తి నార్జించెనెవతె

తనవారలకు ధరాధామంబునం దున్న
 తిం దెచ్చిపెట్టి వధిల్లునెవడు
 యుగ మహాత్ములకెల్ల నుర్వీతలంబునన్
 పుట్టి నిల్లె పెట్టి పుట్టె నెవతె

లట్టి మాతాత గాంధీ పరార్థపరుడు
 మనుత బదికాలములపాటు, మనుత భరత
 మాత; వెండియు లోకై క మాతయగుచు
 వెనుకటి మహోన్నతులు విడంబించి చెలగ.

“ స మా పి ”

స వ ర ణ లు.

పుట.	సంక్తి.	తత్ప.	ఓత్ప.
31	10	మహమ్మదీయ	మహమ్మదీయ
34	16	సద్యోఽఽఽవేశ	సద్యోఽఽవేశ
44	2	నాకొక్కింతేనియున్	కొక్కింతేనియున్

స త్య దు ర్గే శ్వ రీ య ము.

ప్రపంచయుద్ధము.

(చక్కని రాజకీయ నాటకము.).

చ॥ భరతధరిత్రికిన్ స్వపరిపాలన మిప్పుడు కాకపోయినన్ |
మఱియొక కాలమందయిన డ్దావర! వచ్చియెత్తరు; కాని ఆ |
పరమ మహోదయంబిపుడే పట్టిన దద్దనకీర్తి జార్జి భూ |
వరునకె దక్కుగాదె? అదివాడునె? ఎన్నియుగాలకేనియున్ ||

ఈ దృశ్యకావ్యములో ఈ పద్యంకంటెను చక్కని పద్యములు
విన్నంతలో శరీరాన్ని పులకరింప జేసే పాటలు ఇంకా ఎన్నో అలరారు
చున్నవి. ఇందలి కథ ప్రస్తుత మహాసంగ్రామమే.

త్వరలో వస్తోంది.

15372